

Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme-I

Temel Kavramlar ve İşlemler

Adnan Erkuş

6. Baskı





Prof. Dr. Adnan ERKUŞ

Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme I: TEMEL KAVRAMLAR VE İŞLEMLER

ISBN 978-605-364-311-1

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2022, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eđt. Dan. Hizm. Tic. AŐ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevidir**. Yayımladığı kitaplar; Yükseköđretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

1. Baskı: Eylül 2012, Ankara

6. Baskı: Kasım 2022, Ankara

Yayın-Proje: Şehriban Türüdü
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuđba Kaplan
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Sonçađ Yayıncılık Matbaacılık Reklam San Tic. Ltd. Őti.
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı 48/48 İskitler - Ankara
Tel: (0312) 341 36 67

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 47865

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

*Bu kitap serisinin ilk cildini
bilimsel, insancıl ve etik açıdan şahsıma kattığı her şey için
saygıdeğer bilimhocam Prof. Dr. Yaşar BAYKUL'a
adıyorum...*

ÖN SÖZ

Psikolojide ölçme ve ölçek geliştirme konusundaki kitaplara olan gereksinimi görmeye başladığım andan itibaren, bu kitap için çalışmaya başladım. Bu farkındalık kaynakları nelerdi? 1) Ülkemizde eğitimde ölçme ve değerlendirme alanında yayınlanan kitap ve çalışmalarda, özellikle ölçek geliştirmenin *psikolojik temellerinin* eksikliğini hissetmem; 2) üstlendiğim dergi hakemlikleri döneminde, özellikle iki alan dışındaki sosyal alanlarda çalışanların kendi ölçme araçlarını geliştirme gereklilikleri ve bu konudaki eksikliklerinden dolayı, sadece ‘biçimsel olarak öğrenilen’ birkaç teknik bilgiyle ve bir programın (özellikle de doğrulayıcı faktör analizi gibi) kullanılmasını öğrenip sadece tuşlara basarak eksik ve hatalı ölçek geliştirmeye çalışmaları; 3) alanımızda da bazı koşullar için önerilmiş bazı işlem veya ölçütlerin, sanki değiştirilemez bir tabu gibi algılanıp, ezber yollarda ısrar edilmesi; 4) gerek psikoloji gerekse diğer alanlarda verdiğim ölçek geliştirme derslerinde ve uygulamada varolan ölçek geliştirme yöntem ve tekniklerinin işlevsiz kalmaları ve 5) uluslar arası alanda bile özellikle Kline’in (1986) kitabından başka hemen hemen bu konuda doyurucu bir kitap bulunmamasıydı.

Tüm bunlar, yıllar içinde bendeki birikimi, bunalımı ve isteği artırdı. Artık yazmalıydım; eksikliği ve hatası ne olursa olsun bir adım atılmalıydı.

Başladım. Ancak, verimli bir ilk yıldan sonra ne yazık ki, benim dışımdaki nedenlerden dolayı, bu kitabın çıkması en az 4 yıl gecikmeli gerçekleşti ve ne yazık ki, ancak tam emekliliğime karar verdiğim dönemde bu kitabı yayınlamak olanaklı oldu. Tasarladığım kitap çok daha geniş hacimli ve zengin içerikli bir kitaptı. Bunalımlı dönemlerimde, bu “geniş” kitap serisinin ilk taslakları ve özellikle de ilk kısmı için görüşlerini almak üzere, çok saygıdeğer bilimhocam Prof. Dr. Yaşar BAYKUL’a (emekli olmasından da yararlanarak) gönderdim. Değerli bilim hocam, bir hafta sonra telefon etti, “bazı işlerimden dolayı biraz gecikti, özür dilerim” diye. Ben de, “hocam aslında ben de ipe un serdim; burada yaşadıklarımın dolayı elim ermiyor” diye yanıtladım. Vay sen misin böyle diyen, saygıdeğer bilim hocam, bugün geçmeden (dergi hakemlerimiz bir makaleyi bile bazen aylarca incelemiyor-ken) tüm kitap serisi taslağını en ince ayrıntısına kadar okuyup inceleyerek, “Bunu mutlaka yayınlamam gerektiğini” vb söyledi ve ekledi, “bu kitap çok geniş hacimli, buradan birkaç kitap çıkar.” Hem biraz “bitmeyen senfoni örneği” zorlanmamdan, hem de çok değerli bilimhocamın önerisinin ağır basmasından dolayı kitabı parça parça yayınlamaya karar verdim. Bu ilk kitabı oluştururken, bunun ne kadar doğru bir karar olduğunu defalarca yaşadım: Değerli bilimhocam yine haklıydı ve bilimhocalığını yapmıştı. Kendilerine bana yaşamım boyunca kattıkları değerli bilgi, beceri ve yaşam deneyimi (özellikle akademik ahlâk) açısından ve bu kitabın “virgülüne kadar” dikkatli bir şekilde okuyup, sabırla yazdığı eleştiri ve önerileri için binlerce teşekkür ediyorum ve bu ilk kitabı, çok değerli bilimhocam Prof. Dr. Yaşar BAYKUL’a adıyorum.

Evet, bilim merakla başlar, kuşku ve eleştiri ile devam eder. Bilim ve bilimcinin özellikleri o kadar birbirini tamamlar ki, bunu başaramayanlar bilimci değil “filmci” (film üretenleri kastetmiyorum, orada da bir yaratıcılık ve üretim var) olurlar ve türlü entrikalar çevirirler.

Sevgili okuyucu, araştırmacı, bilimci... Elinizde tuttuğunuz bu kitap büyük bir kitap projesinin birincisidir ve temel olarak dogmaları ve ezberleri yıkmaya yöneliktir. Bu kolay olmuyor; acılı, sancılı oluyor ve bedel ödemeyi gerektiriyor; dolayısıyla bu kitaptaki her cümlenin sorumluluğunu alıyorum ve bedelini karşılamaya da hazırım. Üretenler hep risk altındadır; üretmeyenlerin böyle bir derdi yoktur ve onun için hep “bir yerlere” gelirler... Ne sendromu deniyordu buna? Yaşamım boyunca, doğru bildiğimi söyledim ve yaptım; yaptıklarımı da söyledim; o nedenle başım beladan hiç kurtulmadı. Bakmayın siz birilerinin “biz dürüstleri severiz vs” demelerine! Hele bir dürüst olun da görün! Ama, bilimciler dürüst olmalı değil mi? Bilimde, yanlışlanabilme özelliğinden dolayı “kral çıplaktır”; ergeç doğrular (ne demekse) ortaya çıkar. Ama bizim gibi az gelişmiş ülkelerin az gelişmiş akademisyenlerinin bu tür durumlarda hep “uç maymunları oynadıklarına” tanık olacaksınız ne yazık ki... Farkındayım, “önsöz” uzun ve duygusal olacak, olsun varsın; “bu son fasıldır ey gönül, nasıl geçersen geç” örneği belki de...

Ölçek geliştirmeye kalkışan sevgili arkadaşım... Eğer, ölçmeye çalıştığın kavramı bilmiyorsan veya kavramı çok iyi biliyor ama ölçek geliştirmeyi bilmiyorsan, lütfen bu işe başlama! Öncelikle, bu alanda saçında tel kalmamışlara hakaret ediyorsun demektir; ikincisi, bu “geliştirdiğini sandığın” (ne yazık ki ülkemizde tez de makale de olabiliyorlar) ölçeği kullananlar da, “geliştirdiğini sananların” üstelik “rütbelerine kanarak” yüzlerce tez, makale, araştırma vb yapıp bireyler hakkında da karar verecekler. Yazık, cinayet işleyecekler! İnanmazsanız, sadece YGS, LGS, SBS vb sınavlardan sonra ergen gençlerimizin nasıl davrandığına bakın! Bence, siz artık bunlara ortak olmayacaksınız biliyorum ve bekliyorum; gidin kendi işinizi yapın, bizim yolumuz çok çetin. Sahi, psikometrist nasıl yetişiyor biliyor musunuz, eğitime kaç tane öğrenciyle başlanıyor, kaçını devam edebiliyor...? Bu alana saygı gereği, lütfen kendi işinizi yapmaya devam edin, biz sizin işinize karışıyor muyuz?

Bu kitabın ve sonrakilerin ortaya çıkacak olmasında, başta beni bugünlere getiren çok değerli tüm bilimhocalarımla ve öğrencilerimin katkısına teşekkür etmeden geçemeyeceğim. Bilimhocalarım (sahteleri hariç) bana hem bilgi hem de akademik kimlik anlamında çok güzel bir temel sağladılar.

Alanımız, belki de uzay ve tıp bilimlerinden sonra en hızlı gelişen alanlardan birisidir; yetişmek de zordur. Hele bilgisayarların yaşamımıza girmesinden sonra, ben öğrencilerimden çok şey öğrendim ve öğrenmeye devam ediyorum. Bu bakımdan, sevgili öğrencilerim ve kardeşlerim, yüksek lisans ve doktora öğrencilikleri sırasında özellikle yurtdışına gidip benim alnımı ak çıkaran Yrd. Doç. Dr. Önder SÜN BÜL olmak üzere tüm öğrenci kardeşlerimin hepsine beni geliştirdikleri için minnet borçluyum. Bunları boşuna yazmıyorum, birazdan hepsine tarihi sorumluluk yükleyeceğim de ondan.

Serinin bu ilk kitabı, altı ana bölümden oluşmaktadır ve ölçek geliştirmeye hem bir temel sağlama, hem de yeni öneriler sunma gibi büyük riskleri barındırmaktadır. Bana ve taslağı okuyanlara göre, özgün olduğunu düşündüğüm bölümler içeren kitabın 1. Bölümü, “ölçme ve ölçek geliştirmede temel kavramlar”, 2. Bölümü “ölçek geliştirmeye hazırlık”, 3. Bölümü “öndeneme ve deneme uygulaması ile analize hazırlık”, 4. Bölümü “ölçek geliştirme yöntemleri I: Ölçülecek özelliğin tekboyutluluğuna dayanan bilindik yöntemler”, 5. Bölümü “ölçek geliştirme yöntemleri II: Psikolojik değişkenin ne ve nasıl olduğunu ortaya çıkarmanın tek yolu, faktör analitik yöntemler ve yeni bir öneri” ve 6. Bölümü “madde analizi”nden oluşmaktadır. Umarım ilginizi çeker ve bugüne kadar olmadı ama hiç değilse şimdi olur; eleştiri ve önerilerinizi gönderirsiniz. Çünkü, herkesin “bam teline” hemen her bölümde basmaktan kaçınmadım; umarım rahatsız olursunuz. Haydi, “doğruyu” birlikte bulalım. Kitabın dili konusunda, yine asi öğrencilik yanımın tuttuğunu ve ‘alışılmıştan biraz değişik’ olduğunu söyleyebilirim. Ne yapayım, kupkuru ve duyusuz bir anlatım beni hep sıkmıştır. Kitabın hedef kitlesi, ölçme ve ölçek geliştirme dersleri alan lisans ve lisansüstü öğrenciler olmakla birlikte, alan dışından ölçek geliştirmeyle uğraşanlar ve ‘çaktırmadan da’ bizim ölçmecilerimiz oluşturmaktadır. Umarım, her kesim kendine düşeni alır. Seride tasarladığım ikinci kitabın içeriğinin; klasik ve modern test kuramları ile güvenilirlik ve geçerlik olmasını; üçüncü kitabın içeriğinin test eşitleme, değişen madde fonksiyonu, “nominal”, “graded”, “rating response” modeller olmasını; dördüncü kitabın içeriğinin; değerlendirme, değerlendirme, norm oluşturma, standardizasyon, uyarılma, kısa form oluşturma ve ölçek elkitabının yazılması olmasını; beşinci kitabın içeriğinin; zekâ ve ölçülmesi, kişilik ve ölçülmesi, tutumlar ve ölçülmesi, ilgiler ve ölçülmesi gibi psikolojik değişkenlerin hem kavramsal ve kuramsal temellerinin hem de onları ölçme yollarının olmasını; altıncı kitabın içeriğinin bireyselleştirilmiş ölçme, çokboyutlu madde-tepki modelleri, bilişsel tanı modelleri ve yeni gelişmeler olmasını yürekten arzu ediyorum. Ha, ben bunların ne kadarını yazarım, pek azını. Bunları yazacak olan benim sevgili öğrenci kardeşlerimdir; bu satırlar bu anlamda bir vasiyet niteliğindedir; “ipe un serdikleri zamanda” da kolları sıvayıp onları utandırmaya çalışacağım; ama umarım onlar beni utandırır.

Bilim, bir din veya ideoloji değil, insanın bugüne kadar bulduğu en güvenilir ve geçerli bir bilgi üretme yoludur ve Popper’ın ortaya koyduğu gibi, bilimin “yanlışlanabilme” özelliği ile insanda merak, kuşku ve eleştiri olduğu sürece en iyi yol olarak da varlığını sürdürecektir. Bilim ise ölçmesiz olmaz. İkinci bir Ortaçağa girdiğimiz bu dönemde, bilim en önemli rehberiniz olsun. Saygıyla.

Adnan ERKUŞ

(Ağustos 2012/Mersin)

3. BASKIYA ÖN SÖZ

Kitabımın 3. Baskısı için okuyucuya ve PEGEM çalışanlarına çok teşekkür ediyorum. Özellikle, değerli meslektaşım Dr. Tülin OTBİÇER ACAR'a titiz geribildirimleri için ayrıca teşekkürü bir borç bilirim. Önerdiği bazı değişiklikleri yaptım, bazılarını ne yazık ki teknik nedenlerle yapamadım, umarım bağışlar. Bu baskıda, Sevgili ACAR'ın önerilerine ek olarak bazı yazım hatalarını düzeltmeye çalıştım ve bazı gözden kaçan eklemeler yaptım.

Bu kitabı takip edecek olan diğer kitaplar için çalışmalarımın devam ettiğini merak eden okuyucuya belirtmek isterim.

Geribildirimlerin çoğalması ve özellikle yeni önerinin matematiksel ve gör-gül olarak incelenmesi beklentisiyle...

Dr. Adnan ERKUŞ

Mersin - Ekim 2016

4. BASKIYA ÖN SÖZ

Merhaba! Anlaşılan, kitabımız amacına hizmet etmeye devam ediyor. Bu arada kitabımız “yalnız kalmasın” diye iki kardeşi daha oldu: Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme II: Ölçme Araçlarının Psikometrik Nitelikleri ve Ölçme Kuramları (Erkuş, Sünbül, Ömür-Sünbül, Yormaz ve Aşiret, 2. baskısı bugünler de yine PEGEM Akademi’den çıkacak) ile Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme III: Ölçek Uyarlama ve “Norm” Geliştirme (Erkuş ve Selvi, 2019; yine PEGEM Akademi). Üç kitap da birbirini tamamlayan bir kitap dizisini oluşturmaktadır. Amacımız, ülkemizde alanımızda eksikliği duyulan ve olabildiğince özgün yanlar içeren bir başvuru kaynağı oluşturmaktır, bu yönde bir katkımız olabilmişse ne mutlu bize.

III. kitapta belirttiğim gibi, elimde birkaç cilt için malzeme olmasına rağmen, beklentim; alanımızdan akademisyenlerin ortak konular etrafında bir araya gelip bizzat kendilerinin bundan sonraki ciltleri yazmalarıdır. Böylelikle, psikometri ve ölçme-değerlendirme alanında kolektif bir başvuru kaynağı ortaya çıkacak ve zaman içinde de gerekli görüldüğünde güncellenmeleri ve süreklilikleri sağlanmış olacaktır.

Bilimsel bilgi üretmek, tartışmasız bir şekilde sağlam bir yöntembilim ve sağlam bir ölçmeden geçmektedir. Ölçme aracınız yanlış ölçerse, ne bulursanız bulun bir değeri olmayacaktır. Ülkemiz akademisinin niteliğinin gittikçe gerilediği bugünlerde, bu kitaplar okuyucuya bir katkı sağlarsa çok mutlu olacağım.

Bu ilk kitabın 4. baskısında daha önce gözden kaçan bazı yazım yanlışlarını düzelterip bazı eklemeler yaptım.

Kitabımızı 4. baskıya ulaştıran Sevgili PEGEM Akademi çalışanlarına ve Sevgili Okuyucularımıza bugünlere kadar birlikte oldukları için çok teşekkür ediyorum. Bundan sonra da birlikte olmak umuduyla esenkalın.

Dr. Adnan ERKUŞ

Ağustos-2019 MUĞLA

İÇİNDEKİLER

Ön Söz.....	v
3. Baskıya Ön Söz.....	viii
4 Baskıya Ön Söz.....	ix

BÖLÜM I

ÖLÇME VE ÖLÇEK GELİŞTİRMEDE TEMEL KAVRAMLAR

Ölçülenler	3
Farklı temel özellikler ve davranışlara karşılık gelen değişkenler.....	4
Bir görev ya da problem çözmeye dayanıp dayanmamasına göre değişkenler	4
Ölçme düzeylerine göre değişkenler	4
Bir birim atfetmeye ve birimin kendi içinde bölünmeye elverişli olup olmamasına göre değişkenler	5
Araştırmalarda incelenen değişkenler	5
Ölçen	6
Ölçme	7
Doğrudan öz bildirim (self-report)-içgözlem.....	9
Dolaylı öz bildirim-dışgözlem.....	10
Ölçmede birim ve tekboyutluluk	11
Ölçek geliştirme	15
Madde (item)	16
Puan ve puanlama	16
Madde puanlama	17
Bireyin ortaya çıkardığı bir bütünü (ürünü) veya yapılandırılmamış uyarıcılara verilen yapılandırılmamış tepkileri puanlama	18
Standart puanlar	19

BÖLÜM II

ÖLÇEK GELİŞTİRMEYE HAZIRLIK

Ölçek Geliştirmenin Gerekliliği ve Koşulları	25
NEDEN? Hangi amaçla geliştirileceğine karar verme	25
NE? Neyin ölçüleceğine karar verme ve tanımlama	27
Ölçülecek değişkenin kavramsal-kuramsal çerçevesinin çizilmesi ve tanımı	28
Kavramsal tanımın davranışsal göstergelerinin (indicators) bulunması	33

Ölçek geliştirme tekniğine karar verilmesi	35
Uyarıcıların ve uygun tepki kategorilerinin yazılması-üretilmesi	36
Madde türleri ve özellikleri	37
Yazım-üretim için ön çalışma	51
Ön inceleme: Maddeleri gözden geçirme ve düzeltme	52
Ölçeğin açıklama ve yönergesinin yazılması ile biçimsel yapısının incelenmesi	53

BÖLÜM III

ÖN DENEME VE DENEME UYGULAMASI İLE ANALİZE HAZIRLIK

Öndeneme uygulaması	55
Deneme Uygulaması	56
Deneme uygulamasının örnekleme.....	57
Deneme uygulamasının koşulları.....	61
Uygulayıcıların eğitilmesi.....	61
Ölçek ve madde analizi için hazırlık	62
Ölçek toplam ham puanları ile madde puanlarının betimsel istatistiklerinin incelenmesi.....	64
Tekrar deneme uygulamalarına başvurma	64

BÖLÜM IV

ÖLÇEK GELİŞTİRME YÖNTEMLERİ I: GENELLİKLE ÖLÇÜLECEK ÖZELLİĞİN TEKBOYUTLULUĞUNA DAYANAN BİLİNDİK YÖNTEMLER

Psikolojik Boyut Üzerine Maddeleri Yerleştirme Yaklaşımları	66
Denek tepkilerine dayanarak maddeleri ölçekleme	66
Bogardus Tipi Ölçek Geliştirme	66
Guttman Tipi Ölçek Geliştirme	68
Yargıcı kararlarına dayanarak maddeleri ölçekleme	72
Thurstone Tipi Ölçek Geliştirme.....	73
Psikolojik Boyut Üzerine Bireyleri Yerleştirme Yaklaşımları	78
Denek tepkilerine dayanarak bireyleri ölçekleme	78
Likert Tipi Ölçek Geliştirme.....	78
Belirlenen Davranışsal Ölçütlerin Varlığı-Yokluğuna ya da Yoğunluğuna Dayalı Ölçek Geliştirme.....	80
Osgood Tipi Ölçek Geliştirme	80
Başarı Testi Geliştirme	82
Yargıcı (veya gözlemci) Uyumlarına Dayanarak Bireyleri Ölçekleme	82

BÖLÜM V

ÖLÇEK GELİŞTİRME YÖNTEMLERİ II: PSİKOLOJİK DEĞİŞKENİN NE VE NASIL OLDUĞUNU ORTAYA ÇIKARMANIN TEK YOLU FAKTÖR ANALİTİK YÖNTEMLER VE YENİ BİR ÖNERİ

Faktör analizi	92
Açıklayıcı Faktör Analitik Teknikler	94
Faktör veya bileşen çıkarma	95
Faktör ya da bileşenleri döndürme.....	95
Madde faktör yükleri.....	98
Açıklanan varyans	99
Faktör analizinde örneklem büyüklüğü	99
Ölçek geliştirme sürecinde faktör analizine başvurulduğunda dikkat edilecek noktalar	100
Yeni Bir Öneri	102
Bugüne Kadarki Ölçek Geliştirme ve Ölçme Kuramlarına Genel Bir Bakış	103
Varolan ölçek geliştirme yöntem ve teknikleri.....	103
Varolan ve hâlâ geliştirilmekte olan ölçme kuramları.....	103
Varolan ölçek geliştirme yöntemleri ve ölçme kuramlarına genel bir eleştiri	104
Yeni Yöntem Önerisi	105
Bazı önermeler ve bunlara dayalı işlemler	105
Yeni yöntemin açıklanması	109
Ölçek geliştirmede faktör analizi kullanıldığında ortaya çıkabilecek örnek durumlar	112

BÖLÜM VI

MADDE ANALİZİ

Genel olarak ölçek toplam ham puanlarının analizi	135
Madde analizinin gereçesi	138
Madde geçerliği	139
İç ölçüte göre madde geçerliğinin irdelenmesi	140
Dış ölçüte göre madde geçerliğinin irdelenmesi	149
Madde güçlüğü veya madde onaylanma oranı	151
Klasik Test Kuramına göre madde güçlüğü veya onaylanma oranının bulunması	151
Madde-Tepki Kuramına göre madde güçlüğü veya onaylanma oranının bulunması	154

Seçenek analizi ve (sınıf ortamları için) basit madde analizi	157
Madde güvenirliği	159
Değişen madde fonksiyonu (DIF)	160
Diyalektik çelişki	161
Kaynakça	163
Terimce	171
Dizin	177

1. BÖLÜM

ÖLÇME VE ÖLÇEK GELİŞTİRMEDE TEMEL KAVRAMLAR

*Zemin kattan sonrası ne kadar sağlam olursa olsun,
zemin çürükse o bina yıkılır.*

Ölçme ve Ölçek Geliştirmede Temel Kavramlar

Ölçme için bir **ölçülen**, bir **ölçen**, bir **araç** ve bu üçünün arasındaki ilişkileri düzenleyen bir **kurallar takımı** olması gerekir. Ölçme, öncelikle ölçen ile ölçülen arasındaki ilişki biçiminde ele alındığında, çeşitli felsefi yaklaşımlara doğru gitmeye başlar. Ölçülen, görgül (empirical) dünyada varlığıyla yer kaplayan her şeyin *ilgili özellikleridir*. Varlığı, dolaylı ya da doğrudan (şimdilik) bilinmeyen veya gözlenemeyen şeyler ölçmenin konusu olamaz. Bu bakımdan, ancak olgular ölçmeye konu olabilir. Aslında, ölçme işlemi *gözlemden* başka bir şey değildir; bu nedenle, ölçülen ve ölçen yerine, **gözlenen** ve **gözleyeni** geçirmek olasıdır. Yeryüzü koşullarında gözleyen insan (diğer canlıları göz ardı edersek) olduğu için çeşitli sorunlar da beraberinde gelmektedir. Bizi kuşatan her türlü çevreden bize sürekli uyaranlar gelmektedir, bu uyaranlar da duyu organlarındaki reseptörler aracılığıyla alınıp (ısı, ışık, ses, nasıl olursa olsun) hepsi elektrik impulsları şeklinde (bir anlamda duyumlar) bu uyaranların *işleneceği* sinir sistemi yapılarına ulaşırlar. İşte sorun da burada başlamaktadır: Bu “ruhsuz” uyaranlar, bireyin önceki yaşantısına ve bu yaşantının bellekteki izlerine, içinde bulunduğu fiziksel ve psikolojik yapısına ve gereksinimlerine bağlı olarak işlenirler ve anlamlı hale getirilirler ki, buna **algı** diyoruz. Her bireyin geçmiş yaşantısı vb. farklı olacağına göre, çevresindeki görgül dünyayı algılaması da farklı olacaktır. İşte fenomenolojik yaklaşımı savunanların tutunduğu nokta da burası olmaktadır. Her birimizin algısı farklıysa, nasıl ortak bir yaşam sürdürebiliriz; bu satırları okuyabilmeniz, bir yerden bir yere gidebilmeniz, iletişim kurabilmemiz, ... mümkün olur mu? Böyle bir dünya-evren kaostan başka bir şey olmazdı. Herkese göre değişen, farklı olan öznel bir dünyada nasıl yaşanabilirdi, nasıl bu noktaya gelinebilirdi? Bireysel farklılıklarımızın olması,